

УДК 343.85

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.22.3.11>

Федчак І.А.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційного та аналітичного забезпечення
діяльності правоохоронних органів
Львівський державний університет внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0002-4539-5988>*

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЗАСНОВАНОЇ НА ДОКАЗАХ (EVIDENCE-BASED POLICING – EBP)

Постановка проблеми. В умовах ускладненої криміногенної ситуації, за якої злочинці користуються найсучаснішим матеріально-технічним забезпеченням, володіють високим інтелектуальним рівнем, тяжкі та особливо тяжкі форми кримінальних правопорушень нерідко носять прихований (латентний) характер, при підготовці та вчиненні кримінальних правопорушень зловмисники використовують найсучасніші досягнення науки, до практики оперативно-розшукової діяльності висувуються посилені вимоги щодо ефективності та результативності застосування гласних та негласних сил та засобів для підтримання належного стану оперативної обстановки. Сучасна оперативно-розшукова діяльність вимагає поглибленого застосування професійного підходу до організаційної, тактичної, інтелектуальної, аналітичної та наукової складової її реалізації. Тому, пошук шляхів підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності є постійним завданням співробітників оперативних підрозділів усіх рівнів. Видається, що суттєвим потенціалом підвищення ефективності та результативності оперативно-розшукової діяльності у виконанні завдань з протидії злочинності володіє концепція поліцейської діяльності, заснована на доказах (Evidence-Based Policing – EBP), яка передбачає те, що поліцейська практика має ґрунтуватися на наукових доказах того, які контрзаходи до

повторюваних проблем злочинності дозволяють досягати найкращого результату.

Стан наукового дослідження. Дослідженню проблем підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності наукові роботи присвятили такі вітчизняні учені як: О. Бандурка, О. Джужа, М. Грібов, І. Козаченко, О. Козаченко, О. Кириченко, В. Матвійчук, А. Мовчан, В. Ортинський, М. Погорецький, В. Шендрик та інші. Проте використання можливостей концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (EBP) під час реалізації оперативно-розшукової діяльності практично досліджувалось, та потребує додаткового вивчення та висвітлення.

Мета статті полягає у висвітленні можливостей концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (EBP) для подальшого удосконалення ефективності оперативно-розшукової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Положення про Департамент карного розшуку (п. 5, р. 1) визначає, що Департамент здійснює свою діяльність... з урахуванням наукових рекомендацій та передового досвіду, особистої відповідальності кожного працівника за стан справ на дорученій ділянці роботи та виконання конкретних завдань [1]. Підвищення запиту на наукові дослідження ефективності правоохоронних практик (втручань) зі сторони практичних співробітників має вирішальне значення для забезпечення

ефективного використання поточної наукової літератури для впровадження рекомендацій щодо організації і тактики реалізації оперативно-розшукової діяльності, а також для успішної оцінки результативності підрозділів та оперативних співробітників.

Учений Дж. Буерманн (J. Buermann) наголошує на тому, що співробітники поліції постійно стикаються з проблемою балансу між зменшенням злочинності та постійно скорочуваними витратами на потреби правоохоронних органів. Нині зростає потреба в проактивних змінах у використанні наявних ресурсів для боротьби зі злочинністю. Наукові дослідження свідчать про те, що для підвищення ефективності поліцейської діяльності та зменшення злочинності без розширення фінансових витрат, правоохоронним органам потрібно буде перенести свою увагу на науку про запобігання злочинності та боротьбу з нею за допомогою поліцейської діяльності, заснованої на доказах [2]. У цьому напрямі розвитку вбачається найбільш потужна сила змін у проактивній (упереджувальній) правоохоронній діяльності.

Чи не найсучаснішим проактивним підходом до організації правоохоронної діяльності є концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), яка передбачає, що практика поліції повинна базуватися на наукових доказах про те, що працює найкраще. Концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР), підкреслює цінність, яку наукові дослідження можуть принести у практичну діяльність співробітників поліції та керівникам підрозділів усіх рівнів і, відповідно, громадськості, для забезпечення безпеки на територіях, яких вони покликані оперативно обслуговувати.

Із використанням концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах (ЕВР) роль наукового аналізу явища злочинності та супутніх їй чинників стає більш важливою, ніж будь-коли. Співробітники оперативних підрозділів, які використовуватимуть у своїй діяльності наукові дослідження про ефектив-

ність заходів втручання, стануть більш ефективними у вирішенні конкретних проблем, з якими вони стикаються, завдяки поглибленому науковому розумінню характеру стану оперативної обстановки.

Професор і завідувач кафедри кримінології та кримінального правосуддя Університету Меріленда Л. Шерман (L. Sherman) визначає поліцейську діяльність, що ґрунтується на доказах (ЕВР), як «використання найкращих доступних досліджень результатів роботи поліції для впровадження настанов та застосування оцінки установ, підрозділів і офіцерів» [3].

Протягом багатьох років дослідники поліцейської діяльності використовували медицину як взірць професії, практика якої заснована на фундаментальних наукових доказах і дослідженнях (так звана «доказова медицина»). Використання науково обґрунтованих досліджень у медицині забезпечило платформу, на якій нова інформація та відкриття в галузі медицини аналізувалися з метою визначення найкращих практик і доводились до усіх лікарів для запровадження у їх щоденну діяльність. Успіх такого підходу надихнув дослідників поліцейської діяльності поглянути на практику діяльності поліції через призму науки, з метою переведення результатів наукових досліджень у формат практичних рекомендацій, які правоохоронці могли б використовувати для зменшення злочинності [4].

Водночас потрібно мати на увазі, що наявність досліджень і готовність їх застосовувати, змінюючи напрацьовану практику, не завжди збігаються. Історія показує важливу відмінність між проведеними дослідженнями та готовністю змінювати (перенаправляти) напрацьовану професійну практику, намагаючись застосувати результати таких досліджень. Зазвичай готовність змінювати практику, опираючись на готовність набувати нових знань, сприймається співробітниками поліції без особливого ентузіазму.

Концепцію поліцейської діяльності, засновану на доказах (ЕВР), можна також визначити і як використання для проведення змін

передових наукових досліджень про якість роботи поліції та оцінювання їх. Тобто це один із способів дослідження якості управління та оцінки практичної діяльності поліції з метою формування найкращої практики. Це систематичні наукові дослідження безсистемного «досвіду» як основи роботи поліції, вдосконалюючи його шляхом постійної системної наукової апробації [5, с. 495-496].

Учені фокусують свою увагу на двох типах наукових досліджень: фундаментальні дослідження та поточні дослідження результативності. Фундаментальні дослідження визначають те, які заходи чи дії породжують найкращий результат при правильному їх застосуванні на практиці, а поточні дослідження результатів вивчають успішність кожного підрозділу та їхні досягнення. При поєднанні цих двох типів досліджень важливого значення набуває цикл зворотного зв'язку. Цей цикл починається з процесу перегляду доступної наукової літератури з метою пошуку інформації про те, як діяльність із протидії злочинності з використанням гласних та негласних можливостей можна поліпшити. Цей цикл дає змогу реалізувати як загальнодержавні, так і локальні рекомендації. У результаті формуються вказівки та рекомендації щодо практики, яких поліція може дотримуватися. Ефективність таких настанов і рекомендацій оцінюється шляхом поточної оцінки з моменту застосування [3].

Як наслідок у США створено Американську асоціацію діяльності поліції на основі доказів (American society of evidence-based policing, ASEBP), щоб забезпечити отримання місцевими поліцейськими службами актуальної інформації про найкращі практики, що ґрунтуються на проведених фундаментальних наукових дослідженнях. Один із способів, як це реалізовується, – збирання даних шляхом проведення фундаментальних досліджень, результати яких застосовуються в усіх департаментах поліції США. Також члени асоціації діяльності поліції на основі доказів (ASEBP) щомісяця публікують результати наукових досліджень

у зрозумілому форматі, оминаючи наукову термінологію, яка може бути складною для співробітників поліції. Наукові статті не завжди легко зрозуміти і трактувати через технічну мову формулювання ходу застосування методик і значення отриманих результатів дослідження.

Концептуально та з науково-практичного погляду правоохоронна діяльність, заснована на доказах (ЕВР), ґрунтується на таких засадах:

1. Практика діяльності співробітників поліції скеровується передусім на запобігання (профілактику) злочинності.

2. Окремі управлінські рішення ґрунтуються на основі наукових результатів, аналізів та процесів.

3. Результати наукових досліджень є складовою стратегії дій поліції [6].

Проактивна концепція діяльності поліції, що ґрунтується на доказах (ЕВР) надає поліцейським об'єктивне обґрунтування для виправдання діяльності, демонструючи науково надійні дослідження, які підтверджують конкретну тактику дій.

Концепція поліцейської діяльності на основі доказів (ЕВР) формує нову парадигму або принцип прийняття рішень: наукові докази. Поліцейська практика, як і медична, нерідко ґрунтується на основі досвіду, попередньо сформованих знань, теорій та суб'єктивних спостережень. Поліція на основі доказів (ЕВР) кидає виклик таким підходам у прийнятті рішень, і створює систематичний зворотний зв'язок із метою забезпечити постійне покращення якості досягнень цілей поліції.

Одним із найважливіших завдань, з якими стикаються правоохоронці, є успішне впровадження досліджень у практику. Щоб вирішити цю проблему, була розроблена Матриця поліцейської діяльності, заснована на доказах (Evidence-Based Policing Matrix), щоб допомогти поліцейським у перекладі значення досліджень у конкретні та зрозумілі практичні рекомендації для втручання. Матрицю створили професори С. Лум (С. Lum) і К. Копер (Ch. Koper) з Університету Джорджа Мейсона (George Mason University, США) за сприяння

доктора К. Телера (С. Teler). Ця Матриця інтерпретує наукові дослідження в доступну інформацію, яку легко зрозуміти та застосувати для вдосконалення стратегії, тактики та навчання поліції. Матриця поліцейської діяльності – це інструмент, який дозволяє візуально відобразити якість окремих поліцейських втручань та оновлюється з урахуванням нових досліджень щороку.

Матриця поліцейської діяльності, заснованої на доказах дає змогу співробітникам поліції більш ефективно виконувати свою роботу. Її застосування дозволяє поліцейським узагальнювати конкретні підходи до запобігання злочинності, що допомагає більш результативно впливати на обмеження виникнення та поширення злочинності. Застосовуючи чимало інформації в матриці, співробітники правоохоронних органів зазвичай більш проактивні, зосереджені й орієнтовані на конкретні місця.

Концептуально та з практичного погляду матриця класифікує та відображає поліцейські втручання відповідно до трьох загальних вимірів запобігання злочинності:

1) природа об'єкта або цілі – особи, групи, місця (мікромісця, громади і райони, області, національний рівень);

2) ступінь проактивності або реактивності стратегії (реактивна, проактивна та високо проактивна);

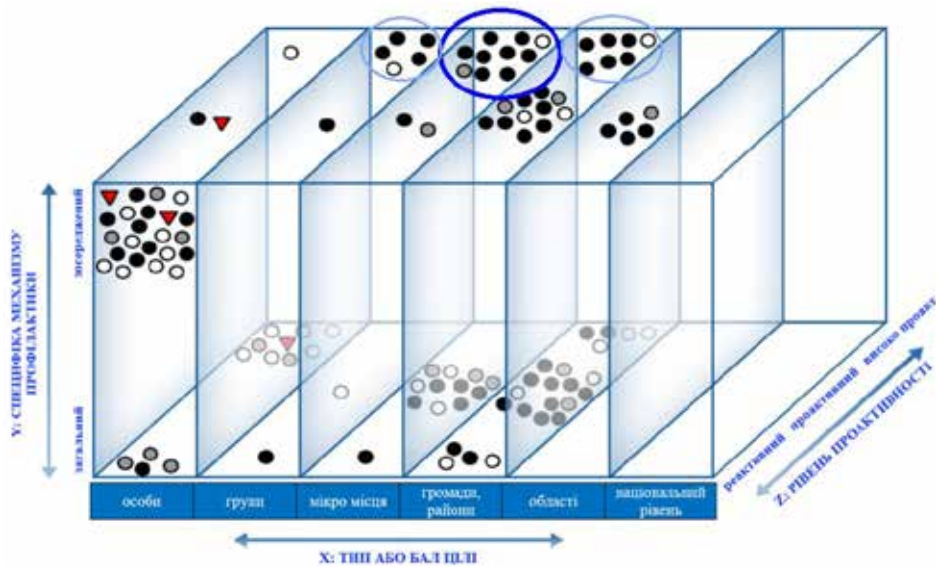
3) специфіки механізму профілактики – точніше зосередженості заходів впливу (загальна та конкретна зосередженість). Ця візуалізація розкриває кластери досліджень у визначених вимірах або «сферах ефективності». Ці кластери дають змогу зрозуміти природу та спільні риси ефективних (або неефективних) поліцейських стратегій та можуть використовуватися поліцейськими службами для розробки тактик і стратегій або оцінки здійснюваного «набору тактик», опираючись на установлені докази ефективності. Щоб наукове дослідження конкретного виду поліцейського втручання було включено до матриці, це дослідження має бути методологічно точним. Зокрема, дослідження має бути або рандомізованим контрольованим експериментом, або квазіекспериментом із використанням відповідних груп порівняння, або багатовимірним контролю. Зосередженість дослідження має бути на втручаннях, які насамперед були ініційовані, або керовані поліцією (навіть, якщо інші органи можуть бути залучені). Вимірюваним результатом має бути кримінальне правопорушення або порушення правопорядку [7].

Кластери ефективних досліджень (позначені чорними крапками) вказують на сфери ефективності в матриці.

Наприклад, там, де перетинаються параметри «мікромісце», «зосереджений» і «проактивний», або «високо проактивний», і є скупчення чорних міток, які представляють окремі наукові дослідження про конкретні види поліцейського втручання, то це вказує на те, що такі визначені заходи можуть бути ефектив-

ними для зменшення злочинності. Матриця демонструє, що якщо розробити та запровадити заходи, спрямовані на мікромісця, які будуть зосередженими (персоніфікованими) цілеспрямованими та проактивними, тоді буде можливість покращити свою здатність знижувати рівень поширення злочинності. Органи та відділи поліції, які вживають реактивних і загальних підходів у мікромісцях, можуть бути не такими продуктивними.

Проілюстрований на матриці стан справ демонструє, що найефективнішими заходами стабілізації оперативної обстановки є вплив на місцевому рівні через проактивні та високо проактивні втручання. З огляду на це, є потреба у постійному супроводі співробітниками оперативних підрозділів кримінального аналізу картографування злочинності, а також аналізу злочинності для виявлення тенденцій для розгортання проактивних втручань з використанням гласних та негласних можливостей.

За допомогою матриці поліцейської діяльності заснованої на доказах можна проводити наради керівного складу поліції, реалізовувати інші методи управління, щоб визначити, чи використовуються найефективніші підходи до конкретної проблеми злочинності. Також матриця може сприяти досягненню максимального результату в поточній роботі,

застосовуючи заходи, обґрунтовані на основі фактичних даних, отриманих у результаті фундаментальних наукових досліджень. Матрицю також можна ширше використовувати для визначення власної ефективності.

Формування, накопичення, здатність поширювати та застосовувати науково підтвержені доказові підходи до вирішення повторюваних проблем у кожному відділі поліції може суттєво вплинути на підвищення ефективності їх діяльності з економією обмежених ресурсів.

Зважаючи на ключову роль кримінальних аналітиків у аналізі злочинності, актуальним напрямом підвищення ефективності діяльності у проактивному запобіганні злочинності під час реалізації концепції діяльності поліції на основі доказів (ЕВР) видається введення у штатний розпис посади кримінального аналітика у відділі поліції на місцевому рівні.

Оскільки концепція поліцейської діяльності на основі доказів (ЕВР) головним своїм завданням визначає вибір найбільш ефективних втручань на основі наукових досліджень, то саме ширше впровадження кримінальних аналітичних досліджень допоможе успішно вирішити таке завдання (визначити справжню ефективність цих стратегій) [5, с. 516].

Як висновок слід зазначити, що концепція правоохоронної діяльності, що ґрунтується на доказах (ЕВР), не претендує на те, щоб сформувати відповіді на всі запитання. Також доволі часто критично важливі рішення доводиться приймати у максимально стислий проміжок часу, а іноді і в режимі он-лайн,

особливо якщо йдеться про діяльність оперативних підрозділів. Саме така природа діяльності поліції робить її такою складною професією. Однак наявність науково підтвердженої доказової бази для підтримки та скерування діяльності співробітників оперативних підрозділів може допомогти зменшити злочинність, забезпечити безпеку співробітників і покращити відносини довіри з мешканцями територіальних громад, більш ефективно розпоряджатись наявними обмеженими ресурсами, та потребує більш широкого застосування у діяльність підрозділів, уповноважених на проведення оперативно-розшукової діяльності.

Анотація

Статтю присвячено висвітленню можливостей проактивної концепції поліцейської діяльності, заснованої на доказах Evidence-Based Policing (ЕВР) в оперативно-розшуковій протидії злочинності.

Установлено, що проактивна концепція поліцейської діяльності, заснована на доказах Evidence-Based Policing (ЕВР) є проактивним (упереджувальним) підходом до організації здійснення правоохоронної діяльності, який базується на використанні наукових доказів та дослідницьких знань про те, які дії, заходи, тактики чи стратегії дозволять досягти максимального результату для вирішення різних проблем, породжуваних злочинною діяльністю, та загроз їх виникнення на противагу використанню інтуїції, сформованих практик діяльності, досвіду чи індивідуальним знанням.

Визначено, що реалізація такої концепції здійснюється через використання наукових досліджень емпіричних даних та аналізу криміногенної інформації для розробки індивідуальних втручань зі сторони правоохоронних органів. Це допомагає визначити найбільш дієві методи та тактику протидії злочинності та економно використовувати наявні обмежені правоохоронні ресурси.

Констатовано, що застосовувані проактивні заходи протидії поширенню злочинності регулярно оцінюються на предмет їхньої ефективності, що дозволяє за потреби проводити корегування відповідно до змін в оперативній обстановці. Також критично важливим аспектом для застосування такої концепції є налагодження співпраці з науковими установами для отримання доступу до найбільш сучасних результатів досліджень та проаналізованих даних для обміну інформацією. Підходи концепції ЕВР повинні бути адаптовані до конкретних умов та потреб зони оперативного обслуговування, визначення яких покладається на підрозділи кримінального аналізу.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, оперативно-розшукова профілактика, проактивність, поліцейська діяльність, наукові дослідження.

Fedchak I.A. Regarding the use of the evidence-based policing concept in the implementation of the operational-search activities

Summary

The article is dedicated to highlighting the possibilities of the proactive concept of policing based on Evidence-Based Policing (ЕВР) in operational-search counteraction to crime.

It has been established that the proactive concept of policing based on Evidence-Based Policing (EBP) is a preventive approach to organizing law enforcement activities. This approach relies on the use of scientific evidence and research knowledge about which actions, measures, tactics, or strategies will achieve the maximum result in addressing various problems caused by criminal activity and the threats of their occurrence, as opposed to relying on intuition, established practices, experience, or individual knowledge.

It has been determined that the implementation of such a concept is carried out through the use of scientific research, empirical data, and analysis of criminogenic information to develop individualized interventions by law enforcement agencies. This helps to identify the most effective methods and tactics for counteracting crime and efficiently use the available limited law enforcement resources.

It has been noted that the proactive measures applied to counter the spread of crime are regularly evaluated for their effectiveness, allowing for adjustments as needed based on changes in the operational situation. A critically important aspect of applying this concept is establishing cooperation with scientific institutions to access the most modern research methods, data analysis, and information exchange. The EBP concept approaches must be adapted to the specific conditions and needs of the operational service area, a responsibility assigned to criminal analysis units.

Key words: operational-search activity, operational-search prevention, proactivity, policing, scientific research.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України : Наказ Національної поліції України від 14 листопада 2015 р. № 90. URL: <https://www.npu.gov.ua/acts/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-department-karnogo-rozshuku-nacionalnoyi-policiyi-ukrayini> (дата звернення 09.03.2024).
2. Bueermann J. Being Smart on Crime with Evidence-based Policing. *NIJ Journal*. 2012. Issue № 269. P. 12–15.
3. Powell N. Science Matters: Utilizing Evidence-based Policing Practices to Address Criminal Elements. *Advancing Policing. Advancing Policing Through Evidence-Based Practices*. American Society of Evidence-Based Policing. URL: <http://americansebp.org/blog/science-matters-utilizing-evidence-based-practices> (дата звернення 09.03.2024).
4. Sherman L. *The Rise of Evidence-Based Policing: Targeting, Testing, and Tracking*. The University of Chicago 2013. 75 p. URL: <https://cebcp.org/wp-content/evidence-based-policing/Sherman-TripleT.pdf> (дата звернення 09.03.2024).
5. Федчак І. А. Концептуальні основи та науково-практичні аспекти проактивних моделей правоохоронної діяльності : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 628 с.
6. Lum C. Institutionalizing research into practice: The Matrix Demonstration Project. 2012. URL: <https://www.crim.cam.ac.uk/system/files/documents/mason-uni-matrix-lum.pdf> (дата звернення 09.03.2024).
7. Lum C., Koper Ch., Telep C. *Evidence-Based Policing Matrix*. George Mason University, Center for Evidence-Based Crime Policy. URL: <https://cebcp.org/evidence-based-policing/the-matrix/> (дата звернення 09.03.2024).